

Милка Асенова / Milka Asenova

**МЕЖДУНАРОДНИТЕ ЕКОЛОГИЧНИ ДАТИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ**

**International Environmental Dates – Opportunity for
Non-Formal Education for Sustainable Development**

Abstract: The paper considers the international dates as an instrument for increasing public knowledge and conversance of questions of global character. The emphasis is laid on days of the ecological calendar connected with main topics, which concern the protection of environment and the sustainable development of human society. General conclusions are drawn from essential messages for achieving the goals of the sustainable development. Activities, methods, and available resources for commemorating the dates are classified, which is an opportunity for informal education of various social groups.

Keywords: environment, international dates, interdisciplinarity, education of the future, messages, initiatives, open educational resources.

Въведение

Международните дни, седмици, години и десетилетия се обявяват от световни и международни организации с цел привличане вниманието на широката общественост към значими събития, проблеми и теми. Те са повод за информирание и образование на гражданите по въпроси, които предизвикват загриженост, за мобилизиране на политическа воля и ресурси за справяне с глобалните проблеми и за отбелязване и укрепване на постиженията на човечеството¹.

Международните дати предлагат възможност на различни участници – правителствени и неправителствени организации, публичен и частен сектор, академични среди, учебни институции, граждани да организират дейности, свързани с темата на деня, седмицата, годината. По този начин дейностите се явяват трамплин за повишаване на осведомеността на обществото по въпроси от обществен интерес и световно значение. В допълнение, датите са механизъм за предприемане на политически решения за справяне със сериозни проблеми на съвремето.

Обявяването на международни дати се осъществява основно от Организацията на обединените нации (ООН), а темите са свързани със задачите на организацията като поддържане на мира и сигурността в света, насърчаване на

устойчивото развитие, защита на човешките права, спазване на закона, хуманитарни дейности. Европейската комисия и международни организации също посвещават дни на важни за общностите събития като подписване на споразумения, конвенции и договори.

По своята същност, темите и дейностите са насочени към изпълнение на целите за устойчиво развитие – понастоящем *Дневен ред на ООН* за устойчиво развитие за периода до 2030 г. и съдържащите се в него 17 глобални *Цели за устойчиво развитие* – всеобхватни, широкомащабни, интегрални, ориентирани към мир и устойчиво развитие, благоденствие на хората, опазване на планетата и изграждане на многостранно партньорство за постигането им².

Образованието е изключително важно за насърчаване на устойчивото развитие и подобряване на капацитета на хората за справяне с проблемите на околната среда и развитието. То е предпоставка и инструмент за постигане на целите на устойчивото развитие, защото необразованият човек няма възможностите за формиране на критическо мислене и на поведенчески модели в отговор на глобалните проблеми и тенденции³. Информираността води до промяна на личния начин на живот, до преосмисляне на ценностите и ползи за обществото като цяло.

Основната цел на разработката е да акцентира и насърчи реализирането на екологични инициативи в неформална среда за постигане на целите на образованието за устойчиво развитие. *Обект на изследването* е отбелязването на международните дати като инструмент за повишаване на осведомеността, за формиране на мнение, за промяна на поведение и нагласи в подкрепа на един от основните принципи на устойчивото развитие – чиста околна среда. *Предмет на изследването* са възможностите на неформалното образование по околна среда за постигане на целите на устойчивото развитие. *Тезата*, която се защитава, е: „Международните екологични дати са реална възможност за неформално обучение за принципите/глобалните цели за устойчиво развитие“.

В изследването са приложени следните методи: теоретичен анализ на източници на информация във връзка с проучваната тема; логически методи на теоретичното изследване (анализ, синтез, обобщение), методи на емпирични изследвания (изучаване на опит); описание, таблични и схематични интерпретации на резултатите от изследването.

Международните екологични дати и образованието на бъдещето

Защитата на околната среда е един от трите фундаментални компонента на устойчивото развитие, наред с икономическия растеж и социалната справедливост. Нито един от тях не може да постигне устойчиво развитие самостоятелно, а само със съвместни усилия в рамките на международното сътрудничество. Това е така, защото смисълът на устойчивостта е в ефективното постигане на по-висок жизнен стандарт, а развитието трябва да гарантира по-добър човешки живот, но не само в днешния ден, а и за бъдещите поколения.

Международните дати в областта на околната среда са посветени на опазването на въздуха, водата, почвата, биологичното разнообразие, на усилията на държавите в борбата срещу климатичните промени и опустиняването, на опазването на влажните зони, защитата на озоновия слой, намаляване на отпадъците.

Отбелязването на международните екологични дати е повод за популяризиране на ценностите на природата и споделяне на личното отношение към нейното опазване⁴. Целите, които се поставят, са ориентирани към това да подтикнат хората да мислят за начина, по който живеят, да преосмислят навиците си; производителите да прилагат нови технологии и иновации за устойчиви модели на производство; правителствата да опазват природните ресурси; преподавателите да вдъхновяват младите хора да живеят в хармония с природата и да станат нейни безрезервни защитници. Такава промяна изисква участието на всички и „пълноценното използване на формалното и неформално образование за формиране на глобално мислене у хората, което, от своя страна, резултира в средство за овладяване на глобалните проблеми на човечеството“⁵. Според А. Асенова и К. Йотовска това е основната цел на образованието за устойчиво развитие, определено от Ст. Маджаров, В. Димов и други изследователи като *образованието на бъдещето*⁶.

Според К. Вачков и П. Галчева „природната среда се изучава от много науки, всяка от които разглежда определена съвкупност от взаимните връзки в нея“. Те са убедени, че индърдисциплинарният подход в образованието за устойчиво развитие е задължителен за всички видове, форми и степени на образование, без който се затруднява постигането на ефективно обучение⁷.

А. Дерменджиев и др. също поддържат тезата за интердисциплинарността, като обобщават, че „интердисциплинарният подход към осмислянето на глобалните екологични проблеми е най-прекия път до осъзнаването и решаването им“. Според тях ключови за планетата събития могат да бъдат повод за учебни и извънучебни дейности⁸.

М. Василева и др. подчертават, че глобалните проблеми на човечеството (климатични промени, недостиг на чиста питейна вода, свръхексплоатация и замърсяване на Световния океан, деградация на почвената покривка, продоволствен проблем и др.) изискват сериозна и постоянна междупредметна/интердисциплинарна работа и че за глобалното учене и възпитание за устойчиво развитие съществуват редица възможности за внедряването им⁹.

Прилагането на системния и междудисциплинарен подход в образованието за устойчиво развитие разглежда и Р. Владева¹⁰, а примери за отбелязване на международни събития от обществен характер, в т.ч. екологични дати, се срещат в научни разработки (нпр. на З. Костова¹¹), методически разработки¹², публични и медийни публикации.

Поради тези причини световните дати не са в полезрението/предмет/обект само на определена дисциплина, отделна група хора или сфера на живот. Темите, които те поставят, са с обществена значимост и всеки – от малкото

дете до възрастния човек, трябва да бъде информиран, посъветван и убеден да поеме лична отговорност и да предприеме собствени действия в социален и икономически план като част от обществото. В този смисъл и за целите на изследването приемаме ученето като „перманентна човешка потребност, функция и дейност“, която съпровожда човека през целия му живот и не се ограничаваме само с „периода на т.нар. ученическа възраст“¹³.

Логично обаче, в кампаниите за отбелязване на екологичните дати се акцентира на работата с децата, тъй като промяната се постига най-добре при тях – все още липсват стабилни навици, негативни нагласи и типове поведение. Те, от своя страна, са проводник към техните семейства и приятели на нови знания, умения и отношения към опазването на природата¹⁴.

Целите за устойчивото развитие като теми – лайтмотив за отбелязване на международните екологични дати

За целите на изследването разглеждаме три международни екологични дати с техните теми за период от 10 години (2011–2020 г.): Световния ден на водата – 22 март; Деня на Земята – 22 април; Световния ден на околната среда – 5 юни. Темите акцентират върху хората и влиянието, което тяхната дейност оказва на природната среда. Те са в единодействие с поставените от световната общност цели на хилядолетието за развитие (2000–2015 г.) и целите за устойчиво развитие до 2030 г.

Целите на хилядолетието за развитие (ЦХР)¹⁵ са част от Декларацията за хилядолетието на ООН, приета в Ню Йорк през септември 2000 г. С нея държавите се ангажират до 2015 г. да участват в глобално партньорство за намаляване на крайната бедност и постигане на следните цели:

1. пълно премахване на крайната бедност и глад;
2. осигуряване на основно образование за всички;
3. насърчаване на равнопоставеността на половете и овластяването на жените;
4. намаляване на детската смъртност;
5. подобряване на майчиното здраве;
6. борба срещу ХИВ/СПИН, малария и други болести;
7. осигуряване на екологична устойчивост;
8. разработване на глобалното партньорство за развитие.

През 2015 г. в Ню Йорк международната общност приема нов дневен ред на ООН, озаглавен „*Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие*“¹⁶, с който светът продължава усилията за справяне с бедността и постигане на устойчиво развитие с грижа за всички живи същества на планетата, отчитайки екологичната страна на въпроса. В основата му са 17 цели, които са спешен призив за действие от всички държави в глобално партньорство (табл. 1).

Таблица 1. Цели за устойчиво развитие¹⁷

ЦЕЛИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ	
1.	Изкореняване на бедността във всичките ѝ форми и навсякъде
2.	Преодоляване на глада, постигане на продоволствена сигурност и по-добро хранене, стимулиране на устойчиво селско стопанство
3.	Осигуряване на здравословен живот и насърчаване благосъстоянието на всички във всяка възраст
4.	Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот за всички
5.	Постигане на равнопоставеност на жените и мъжете и равни права за всички жени и момичета
6.	Осигуряване на наличие и устойчиво управление на вода и канализация за всички
7.	Осигуряване на достъп до финансово достъпна, надеждна, устойчива и съвременна енергия за всички
8.	Стимулиране на траен, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички
9.	Изграждане на устойчива инфраструктура, насърчаване на приобщаваща и устойчива индустриализация и стимулиране на иновациите
10.	Намаляване на неравенствата между и в рамките на държавите
11.	Превръщане на градовете и селищата в приобщаващи, безопасни, адаптивни и устойчиви места за живеене
12.	Осигуряване на устойчиви модели на потребление и производство
13.	Предприемане на спешни действия за борба с изменението на климата и неговите последици
14.	Опазване и устойчиво използване на океаните, моретата и водните ресурси за устойчиво развитие
15.	Опазване, възстановяване и насърчаване на устойчивото използване на сухоземните екосистеми, устойчиво управление на горите, борба с опустиняването, спиране и обръщане на процеса на деградация на земите и предотвратяване загубата на биологично разнообразие
16.	Насърчаване на мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, осигуряване на достъп до правосъдие за всички и изграждане на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички равнища
17.	Укрепване на средствата за изпълнение и възобновяване на глобалното партньорство за устойчиво развитие

Посочените три международни екологични дати представят по своеобразен начин целите за устойчивост на обществото, посоката за действие и напомнят ангажиментите за развитие до 2030 г.

Световният ден на водата се отбелязва на 22 март всяка година от 1993 г. насам под егидата на ООН и акцентира върху важността на достъпа до питейна вода. През разглеждания период кампаниите за неговото отбелязване са поставили следните теми на вниманието на обществото (табл. 2):

Таблица 2. Теми на *Световния ден на водата* за периода 2011–2020 г.

Година	Тема на деня	
2020	Водата и изменението на климата и неразривната връзка между тях	Отправените послания касаят по-ефикасното използване на водата и ролята на всеки участник в този процес, осигуряването на свободен и лесен достъп до питейна вода, без опасност от замърсяване, намаляване на образуваното количество отпадъчни води и възможността за оползотворяването им, подобряване на битовите условия на хората, пестене на вода, осигуряване на храна за всички, намаляване похабяването на храна, подобряване на човешкото здраве и качеството на живот като цяло.
2019	Вода за всички! Всеки е важен!	
2018	Природата за водата	
2017	Защо хабим водата?	
2016	По-чиста вода, по-добра работа	
2015	Вода и устойчиво развитие	
2014	Вода – Енергия	
2013	Водно сътрудничество Година на водното сътрудничество 2013 (ЮНЕСКО)	
2012	Чиста вода и безопасност на храните	
2011	Вода за градовете: отговор на предизвикателствата в градовете	

Източник: <https://www.worldwaterday.org/>¹⁸

Недвусмислено в информационните материали за деня се акцентира, че посланията и действията са насочени към постигане на основна **цел 6 (чиста вода и санитарно-хигиенни условия)** от **Целите за устойчиво развитие – 2015–2030 г.** и свързаните с нея цели (1 – изкореняване на бедността, 2 – край на глада, 3 – добро здраве, 7 – възобновяема енергия, 9 – иновации и инфраструктура, 10 – намаляване на неравенствата, 11 – устойчиви градове и общности, 13 – борба с климатичните проблеми, 12 – отговорно потребление, 14 – живот под водата, 15 – живот на земята, 17 – партньорство за целите), както и с **Цели на хилядолетието за развитие 2000–2015 г.** (1 – пълно премахване на крайната бедност и глад, 7 – осигуряване на екологична устойчивост, 8 – разработване на глобалното партньорство за развитие).

С **Деня на Земята – 22 април** се поставя началото на модерното движение за опазване на околната среда. Първото отбелязване през 1970 г. дава началото на вълна от действия, включително приемането на решителни закони за опазване на околната среда в САЩ. Скоро след това много държави приемат сходни закони. Днес *Мрежата на Деня на Земята* работи с повече от 75 000 партньори в над 190 държави, за да е двигател на положителни действия за нашата планета. Темите на кампаниите са посочени в таблица 3:

Таблица 3. Теми на *Деня на Земята* за периода 2011–2020 г.

Година	Тема на деня	
2020	Действия срещу изменението на климата	Темите отразяват актуални проблеми на съвремието и са насочени към предприемане на действия за борба с климатичните промени, защита на биологичното разнообразие, преустановяване на замърсяването с отпадъци, преосмисляне на градското планиране, повишаване на знанията, работа в партньорство
2019	Защитете биологичните видове	
2018	Свят без замърсяване с пластмаси	
2017	Повишаване на знанията за околната среда и климата	
2016	Дървета за планетата Земя. Нека ги засадим	
2015	Време е да дадем пример	
2014	Зелени градове	
2013	Лицата на изменението на климата	
2012	Да мобилизираме планетата Земя	
2011	Милиард действия в зелено	

Източник: <https://www.earthday.org/>¹⁹

По сходни теми се отбелязва и **Световният ден на околната среда** – най-значимият ден за действия, насочени към опазване на околната среда. От 1974 г. се чества всяка година на 5 юни. През годините той се е превърнал в глобална платформа за повишаване на осведомеността и предприемане на действия по неотложни екологични въпроси – от замърсяването на моретата и глобалното затопляне до устойчивото потребление и престъпленията срещу дивата природа (табл. 4). Световният ден на околната среда предлага глобална платформа за вдъхновяване на положителна промяна, като приема, че глобалната промяна изисква глобална общност.

Таблица 4. Теми на *Световния ден на околната среда* за периода 2011–2020 г.

Година	Тема на световния ден	
2020	Биоразнообразието	Кампаниите призовават за запазване на биологичното разнообразие, преустановяване на замърсяването на въздуха и замърсяването с отпадъци, преосмисляне на хранителните навици, икономически растеж на базата на иновации и инфраструктура, партньорство на всички нива
2019	Замърсяване на въздуха	
2018	Да победим замърсяването с пластмаси	
2017	Свързване на хората с природата	
2016	За живота на дивите животни!	
2015	Седем милиарда мечти. Една планета. Нека се погрижим	
2014	Надигни гласа си, не нивото на морето	
2013	Think. Eat. Save – Мисли. Храни се. Спаси	
2012	Зелена икономика: Ще се включиш ли и ти?	
2011	Горите: Природата на Ваше разположение	

Източник: <https://www.worldenvironmentday.global/>²⁰

Систематизираната информация доказва, че темите на международните екологични дати са призив за действие за преодоляване на проблемите, които стоят пред съвременното общество, и са в унисон с целите за устойчиво развитие до 2030 г.

Налице е непрекъснат поток от информация, който само с помощта на качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот за всички може да доведе до постигане на желаните резултати.

Неформалното образование за устойчиво развитие

Пренасочване на образованието към устойчиво развитие е заложено още през 1992 г. в *Дневен ред на XXI век* (Agenda 21), приет на Конференция на ООН за околна среда и развитието в Рио де Жанейро. Изрични текстове извеждат необходимостта от прилагане на всякакъв вид образование „за насърчаване на устойчивото развитие и подобряване на способността на хората да се справят с проблемите на околната среда и развитието“²¹.

Глава 36. Насърчаване на образованието, повишаване на общественото съзнание и обучение

Както формалното, така и неформалното образование са необходими за промяна на нагласите на хората, така че те да имат способността да оценяват и да се справят с проблемите, свързани с устойчивото развитие.... За да бъде ефективно, образованието за околна среда и развитие трябва да е фокусирано върху динамиката както на физическата/биологичната, така и на социално-икономическата среда и човешкото (което може да включва духовно) развитие, трябва да бъде интегрирано във всички дисциплини и да използва формални и неформални методи и ефективни средства за комуникация.

Дневен ред на XXI век, т. 36.3, стр. 320

В научните среди е известно, че образованието трябва да бъде стимул и източник на учене през целия живот и че ако то иска да отговори на предизвикателствата на двадесет и първи век, трябва да се основава на четири стълба²²:

1. *Learning to know* / Да се научим да знаем
2. *Learning to do* / Да се научим да правим
3. *Learning to live together* / Да се научим да живеем заедно, да се научим да живеем с другите
4. *Learning to be* / Да се научим да бъдем.

Развитието на концепцията за образование за устойчиво развитие дава основание да бъде предложен пети стълб на знанието (фиг. 1):

5. *Learning to transform oneself and society* / Да се научим да променяме себе си и обществото, за да се предоставят на хората ценности и способности да поемат отговорност, за да изградят и да се радват на устойчиво бъдеще²³.

Фиг. 1. Сълбове на знанието²⁴

Не са необходими само знания, умения и ценности, а нов стил на мислене и ново отношение към глобалните проблеми. Според Б. Димитрова превръщането на информираността в поведенчески стил е възможно след по-често връщане към основните идеи и цели на устойчивото развитие²⁵. Считаме, че отбелязването на световните екологични дати е подход за ежегодно осведомяване и призоваване за справяне със съвременните предизвикателства.

Ако обобщим основните цели на кампаниите за отбелязване на международните дати ще забележим, че те дават именно тази възможност – научните знания и факти да се преобразуват в лесноразбираема материя и гражданите да ги приемат, анализират, осмислят и на базата на това да инициират, подкрепят и да се включат в разнообразни дейности на местно и регионално ниво, както и да променят своя начин на живот (табл. 5).

Таблица 5. Дейности за повишаване на осведомеността

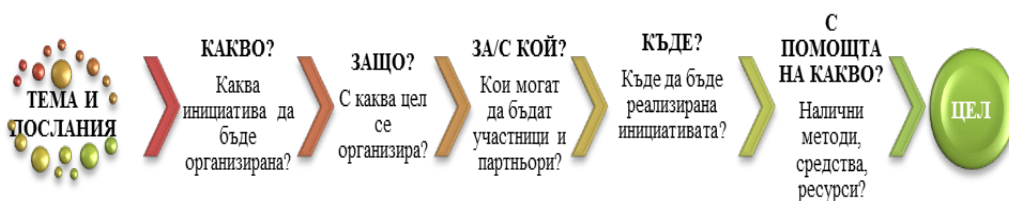
Видове дейности (Какво може да се организира?)	Място на провеждане (Къде може да се организира?)	Методи (Как да се организира?)
Семинари, работни срещи и конференции	детски градини	публични лекции
Дни на отворените врати, Информационни дни	училища	беседи
Походи, обиколки и посещения на природни обекти	университети	дискусии
Засаждане на дървета	информационни и посетителски центрове	открити уроци
Акции за събиране на отпадъци	центрове за подкрепа на личностно развитие	демонстрации
Изработване на произведение на изкуството – рисунка, макет, приложна творба, инсталация и др.	общински детски комплекси	състезания
Игри на открито	центрове за работа с деца и младежи	проекти
Експериментална работа	паркове	презентации
Организиране на спортно събитие, състезание	природни обекти	дебати
Изложби и панаири, фестивали, концерти, еко шоу	музеи и библиотеки	научни, специализирани и научно-популярни публикации
Конкурси с екологична насоченост, фото конкурси, конкурси за музика или литературна творба	зоологически и ботанически градини	медийни съобщения и публикации
Обучения и мрежови събития	държавни институции	експерименти
Онлайн събития като уебинари	фирми, предприятия	изготвяне на прототипи
Разработване на игра или приложение	клубове	наблюдения
Проучвания, анкети	неправителствени организации	
	интернет пространството	
	медии	
Публикуване на мнение	социални мрежи	
	медии	
	блог за споделяне	

Списъкът не изчерпва всички видове дейности, които могат да бъдат организирани. Той може да бъде допълван от други инициативи в зависимост от мястото, целевата група, целите на кампаниите. От особено значение е партньорството между различни заинтересовани страни, защото само чрез обединяване на усилия, споделяне и обмен на информация и практики може да се постигне развитие и напредък.

Видът и характерът на инициативите, приложими за различни целеви групи, трябва да се определят от следните основни фактори:

- от съдържателния характер на темите и годишните послания на световните дати;
- от целевата група, към която е насочена инициативата, с нейните потребности и възможности за реализиране на дейности;
- от специфичния характер на целта на събитието – информационна, учебна, възпитателна, образователна, творческа, практическа;
- от възможността за партньорство – потенциални партньори, които могат да бъдат привлечени;
- от наличните и достъпни, атрактивни и ефективни средства за комуникиране на информация;
- от тенденциите в практиката на организиране и провеждане на събития.

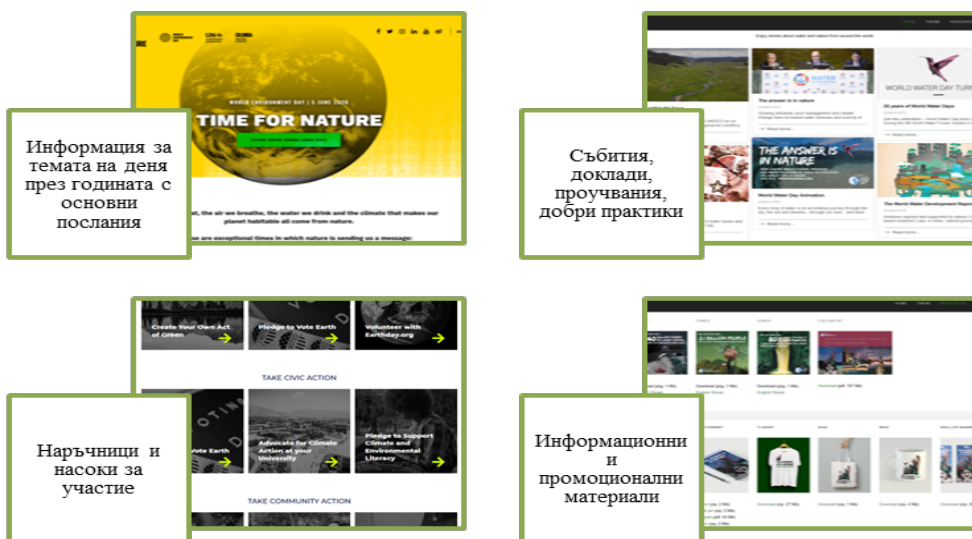
Най-значимата особеност на инициативата се изразява в целта, която трябва да бъде постигната (фиг. 2).

Фиг. 2. Процес на планиране на инициатива

От голяма полза за успешно реализиране на инициативите е наличието на собствен уебсайт на всеки международен ден. По данни на ООН, тези сайтове са най-често посещаваните страници, като се има предвид, че те са налични на шестте официални езика на организацията. Дните са налични и в социалните мрежи, като по този начин се предоставят на хората и организациите инструменти за популяризиране на кампаниите сред собствените им аудитории. Дните са и индикатор на интереса, който дадена тема предизвиква в различните части на света, на базата на инициативите, които се организират на местно и регионално ниво.

Участниците в кампаниите имат възможност да ползват разнообразни материали, налични на уебсайтовете, които да им помогнат и да ги ориентират в дейностите, които могат да бъдат реализирани – от основна информация по темата, проучвания и практики от целия свят, до наръчници със съвети как да се организира събитие и да се предприемат лични действия, и до образци на информационни и промоционални материали, които биха могли да се използват от всеки потребител (фиг. 3).

Фиг. 3. Ресурси за организиране на информационни и образователни кампании²⁶

Използването на достъпните за широката общественост материали позволяват бърз достъп до информация, възможност за участие на обществеността в дейности на местно и регионално ниво и в процеси на вземане на решения, касаещи околната среда и устойчивото развитие на общностите.

Конкретните сайтове на световните екологични дати може бъдат отнесени към Open Educational Resources (OER) – Отворени образователни ресурси, тъй като те притежават голяма част от характеристиките, определени в Препоръката относно отворените образователни ресурси на ЮНЕСКО, а именно: *„учебни, образователни и изследователски материали във всякакъв формат и на всякакъв носител, които се намират в публичното пространство или са обект на авторско право, които се предлагат с отворен лиценз, който позволява безплатен достъп, повторна употреба, адаптиране и разпространение от други лица“*²⁷.

В своя статия Rory McGreal подчертава, че *„световното знание е обществено благо, което трябва да бъде достъпно до всеки“*²⁸.

Използването на ресурсите в интернет пространството е от голям полза за предоставяне на качествено образование и за учене през целия живот. Новите информационни технологии и наличието на разнообразни мобилни устройства позволят достъп до всякакъв вид информация, по всяко време и от всяко кътче на света. Он-лайн ресурсите са особено необходими, когато говорим за прилагане от преподавателите на интересни, иновативни, провокативни и в същото време образователни и възпитателни методи на обучение, от една страна, и за нестандартни, интересни и устойчиви във времето инициативи на граждани, граждански организации, публични институции и организации от частния сектор, от друга страна.

Участниците в образователния процес могат да използват пълноценно наличните отворени образователни ресурси за отбелязване на природозащитните дати, но също така и за да отговорят на потребностите на хората за различен тип познание, за учене чрез преживяване и правене, за знания и умения, които следват динамиката на всекидневието.

Заключение

В публичното пространство е налице огромно количество информация за съвременното образование, устойчивото развитие и глобалните екологични проблеми. Международните дни са повод за размисъл и действия. Организирането на информационни и образователни инициативи за тяхното отбелязване е форма за представяне на световното знание на достъпен и разбираем език, за провокиране на мисленето и мотив за поведение на всеки човек.

От направеното изследване може да се обобщи следното:

1. Международните екологични дати са инструмент за повишаване на общественото съзнание и информираност по важни за човечеството въпроси, които касаят неговата жизнена среда и развитие. Неслучайно те се разпознават в целия свят (в повече от 193-те страни-членки на ООН) като водещи платформи, даващи насока на развитие, за проследяване на тенденции и коректив за състоянието на планетата;

2. Образованието и образователните инициативи са ключов фактор за обучение, възпитание и социализация на обществото за постигане на целите за устойчиво развитие до 2030 г. Те трябва да бъдат разпознати като процеси на доброволно непрекъснато интелектуално развитие, което да даде възможност на хората да реализират своя пълен капацитет за чиста и здравословна околна среда;

3. Участниците във формалното и неформално образование трябва да използват своя цялостен потенциал за работа в посока постигане целите на устойчивото развитие. Налице са научни изследвания, проучвания, добри практики, опит, които могат да бъдат взаимствани, адаптирани и приложени за работа на местно и регионално ниво;

4. Необходимо е наличните методи, средства и ресурси да бъдат прилагани интегрално в подкрепа на образованието за учене през целия живот. Това води до разширяване на кръгозора, обогатяване на знанията и визуализиране на процесите и явленията;

5. Младите хора са най-активната целева група, към която са насочени образователните дейности и инициативи в целия свят. Това твърдение се основа на дългогодишни наблюдения на екологичните кампании.

¹ Why do we mark International Days? – <https://www.un.org/en/sections/observances/why-do-we-mark-international-days/> (достъпен: 23.12.2020)

² Доброволен национален преглед на изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие в Република България (2020 г.) – <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=4980> (достъпен: 29.12.2020)

³ **Dermendzhieva, S., T. Draganova.** The Concept of Sustainable Development in Teaching of Geography and Economy in the New Educational Realities. – In: 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book. Istanbul, Turkey, June 20–22, 2019. Istanbul University Publication, 2019, 1110–1118.

⁴ Алманах природозащитата в дати и факти. Състав. С. Аладжем. София, 1998.

⁵ **Асенова, А., К. Йотовска.** Оценка на качеството на образователни услуги в сферата на устойчивото развитие. – В: Антология: Неформално образование. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, 259–275.

⁶ **Маджаров, С., В. Димов.** Проблеми на устойчивото развитие: образование за справяне с рисковете. – В: Наука, околна среда и устойчиво развитие. Велико Търново: Faber, 2002, 148–154.

⁷ **Вачков, К., П. Галчева.** Интердисциплинарен характер на образованието за устойчиво развитие. – В: Сборник научни трудове „Природни науки – 2004“. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 2004, 186–191.

⁸ **Дерменджиев А., С. Дерменджиева, П. Събева.** Геоecологичното образование – обществена потребност? – В: Сборник с доклади от Международна научно-техническа конференция „Проблеми на екологията в минерално-суровинния отрасъл“, Варна, 28 август – 1 септември 2011. Ред. колегия Д. Йосифов и др. Варна, 2011, 569–576.

⁹ **Василева, М., Д. Полеганова, Г. Коцев.** Устойчивото развитие – ключов аспект на географското образование. – В: Балканите – език, история, култура. Том 5. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2017, 466–475.

¹⁰ **Владева, Р.** Географското образование и концепцията за устойчиво развитие. – В: Сборник научни трудове „Природни науки – 2004“. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 2004, 322–327.

¹¹ Изграждане на екологично съзнание у учениците. Под ред. на З. Костова и др. София: Народна просвета, 1988.

¹² Център „Отворено общество“. Екологично образование, София, 1995; Фондация „ТАЙМ – ЕКОПРОЕКТИ“. Сборник от методически разработки за интерактивно екологично образование в началната училищна степен. София, 1997.

¹³ **Николаева, С.** Неформално образование. Философии. Теории. Практики. София: Екс-прес, 2015.

¹⁴ Бюлетин Екопак Прес, юни 2016, № 8 – <http://www.ecopack.bg/admin/ckfinder/userfiles/files/Ecopack%20Press%20June%202016%20Bulgarian.pdf> (достъпен: 18.01.2021)

¹⁵ Цели на хилядолетието за развитие – <https://www.unhcr.org/bg/144-bgza-nasupravlenie-i-organizaciyaczeli-na-xilyadoletieto-za-razvitie-html.html> (достъпен: 29.12.2020)

¹⁶ Глобални цели за устойчиво развитие на ООН – https://www.unglobalcompact.bg/?page_id=2890 (достъпен: 04.01.2021)

¹⁷ Вж. бележка 2.

¹⁸ <https://www.worldwaterday.org/> (достъпен: 10.01.2021)

¹⁹ <https://www.earthday.org/> (достъпен: 10.01.2021)

²⁰ <https://www.worldenvironmentday.global/> (достъпен: 10.01.2021)

²¹ United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 – 14 June 1992, AGENDA 21 – <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (достъпен: 10.12.2020)

²² Образованието – скритото съкровище. Доклад на Международната комисия за образование за XXI век пред ЮНЕСКО. Париж: ЮНЕСКО, 1996.

²³ **Didham, R. J., P. Ofei-Manu.** Advancing Policy to Achieve Quality Education for Sustainable Development. – In: Issues and Trends in Education for Sustainable Development. Paris: UNESCO Publication, 2018, 89–92.

²⁴ Вж. бел 23 и 24.

²⁵ **Димитрова, Б.** Развитие на идеята за устойчиво развитие в учебниците по „География и икономика“ за IX клас. – В: Наука, околна среда и устойчиво развитие. Велико Търново: Faber, 2002, 216–223.

²⁶ Вж. бел. 19, 20, 21.

²⁷ Recommendation on Open Educational Resources (OER) – http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=49556&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (достъпен: 07.01.2021)

²⁸ **McGreal, R.** Open educational resources and global online learning. – In: Humanistic Futures of Learning – Perspectives from UNESCO Chairs and UNITWIN Networks. Paris, 2020, 122–126.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Алманах природозащитата в дати и факти. Състав. С. Аладжем. София, 1998 [Almanah prirodzashtitata v dati i fakti. Sastav. S. Aladzhem. Sofiy, 1998].

Асенова, А., К. Йотовска. Оценка на качеството на образователни услуги в сферата на устойчивото развитие. – В: Антология: Неформално образование. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, 259–273 [Asenova, A., K. Yotovska. Otsenka na kachestvoto na obrazovatelni uslugi v sferata na ustoychivoto razvitie. – V: Antologia: Neformalno obrazovanie. Sofia: UI „Sv. Klimant Ohridski“, 2018, 259–275]

Василева, М., Д. Полеганова, Г. Коцев. Устойчивото развитие – ключов аспект на географското образование. – В: Балканите – език, история, култура. Том 5. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2017, 466–475 [Vasileva, M., D. Poleganova, G. Kotsev. Ustoychivoto razvitie – klyuchov aspekt na geografskoto obrazovanie. – V: Balkanite – ezik, istoria, kultura. Tom 5. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2017, 466–475].

Вачков, К., П. Галчева. Интердисциплинарен характер на образованието за устойчиво развитие. – В: Сборник научни трудове „Природни науки – 2004“. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 2004, 186–191 [Vachkov, K., P. Galcheva. Interdistsiplaren harakter na obrazovanieto za ustoychivo razvitie. – V: Sbornik nauchni trudove „Prirodni nauki – 2004“. Shumen: UI „Episkop Konstantin Preslavski“, 2004, 186–191].

Владева, Р. Географското образование и концепцията за устойчиво развитие. – В: Сборник научни трудове „Природни науки – 2004“. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 2004, 322–327 [Vladeva, R. Geografskoto obrazovanie i kontseptsyata

za ustoychivo razvitie. - V: Sbornik nauchni trudove „Prirodni nauki – 2004“. Shumen: UI „Episkop Konstantin Preslavski“, 2004, 322–327].

Дерменджиев, А., С. Дерменджиева, П. Събева. Геоекологичното образование – обществена потребност? – В: Сборник с доклади от Международна научно-техническа конференция „Проблеми на екологията в минерално-суровинния отрасъл“, Варна, 28 август – 1 септември 2011. Ред. колегия Д. Йосифов и др. Варна, 2011, 569–576 [Dermendzhiev, A., S. Dermendzhieva, P. Sabeva. Geoeekologichnoto obrazovanie – obshtestvena potrebnost? – V: Sbornik s dokladi ot Mezhdunarodna nauchno-tehnicheska konferentsia „Problemi na ekologiyata v mineralno-surovinniya otrasal“, Varna, 28 avgust – 1 septemvri 2011. Red. kolegia D. Yosifov i dr. Varna, 2011, 569–576].

Димитрова, Б. Развитие на идеята за устойчиво развитие в учебниците по „География и икономика“ за IX клас. – В: Наука, околна среда и устойчиво развитие. Велико Търново: Faber, 2002, 216–223 [Dimitrova, B. Razvitie na ideyata za ustoychivo razvitie v uchebnitsite po „Geografia i ikonomika“ za IX klas. – V: Nauka, okolna sreda i ustoychivo razvitie. Veliko Tarnovo: Faber, 2002, 216–223].

Изграждане на екологично съзнание у учениците. Под ред. на З. Костова и др. София: Народна просвета, 1988 [Izgrazhdane na ekologichno saznanie u uchenitsite. Pod red. na Z. Kostova i dr. Sofia: Narodna prosveta, 1988].

Маджаров, С., В. Димов. Проблеми на устойчивото развитие: образование за справяне с рисковете. – В: Наука, околна среда и устойчиво развитие. Велико Търново: Faber, 2002, 148–154 [Madzharov, S., V. Dimov. Problemi na ustoychivoto razvitie: obrazovanie za spravyane s riskovete. – V: Nauka, okolna sreda i ustoychivo razvitie. Veliko Tarnovo: Faber, 2002, 148–154].

Николаева, С. Неформално образование. Философии. Теории. Практики. София: Екс-прес, 2015 [Nikolaeva, S. Neformalno obrazovanie. Filosofii. Teorii. Praktiki. Sofia: Eks-pres, 2015].

Образованието – скритото съкровище. Доклад на Международната комисия за образование за XXI век пред ЮНЕСКО. Париж: ЮНЕСКО, 1996 [Obrazovaniето – skritoto sakrovishte. Doklad na Mezhdunarodnata komisiya za obrazovanie za XXI vek pred YUNESKO. Parizh: YUNESKO, 1996].

Фондация „ТАЙМ – ЕКОПРОЕКТИ“. Сборник от методически разработки за интерактивно екологично образование в началната училищна степен, София, 1997 [Fondatsia „Taym-ekoproekti“. Sbornik ot metodicheski razrabotki za interaktivno ekologichno obrazovanie v nachalna uchilishtna stepen, Sofia, 1997].

Център „Отворено общество“. Екологично образование, София, 1995 [Tsentar „Otvoreno obshtestvo“. Ekologichno obrazovanie, Sofia, 1995].

Dermendzhieva, S., T. Draganova. The Concept of Sustainable Development in Teaching of Geography and Economy in the New Educational Realities. – In: 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book. Istanbul, Turkey, June 20–22, 2019. Istanbul University Publication, 2019, 1110–1118.

Didham, R. J., P. Ofei-Manu. Advancing Policy to Achieve Quality Education for Sustainable Development. – In: Issues and Trends in Education for Sustainable Development. Paris: UNESCO Publication, 2018, 89–92. – <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261445> (достъпен: 29.12.2020)

McGreal, R. Open educational resources and global online learning. – In: Humanistic Futures of Learning – Perspectives from UNESCO Chairs and UNITWIN Networks. Paris, 2020, 122–126. – <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372577?posInSet=1&queryId=4253f7a0-a9bf-4e2f-b0f8-28cca0bc9384> (достъпен: 07.01.2021)